

Jakelussa mainitut

Tarkastuskertomus Julkisen talouden tilastojen luotettavuus 12/2022

Jälkiseurantaraportti

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tehnyt vakiomenettelyn mukaisesti jälkiseurannan Julkisen talouden tilastojen luotettavuus (12/2022) finanssipolitiikan tarkastuksesta.

Jälkiseurantaraportissa selvitetään, miten tarkastuksen kohteena oleva asia on kehittynyt ja mihin toimiin tarkastuskertomuksessa annettujen suositusten ja muiden kannanottojen perusteella on ryhdytty. Tarkastusvirasto hyödyntää jälkiseurantaraportin tietoja raportoidessaan vuosittain eduskunnalle olennaisista tarkastushavainnoistaan, kohdentaessaan tarkastustoimintaansa sekä arvioidessaan tarkastustoimintansa vaikuttavuutta.

1 Jälkiseurannan toteutus

Jälkiseurannassa selvitettiin tarkastuksessa annettujen suositusten toteutumista. Suositukset olivat seuraavat:

1. Tilastokeskuksen tulisi selkeämmin määritellä oma laadunvarmistusprosessinsa julkisen talouden tilastoinnissa. Sen tulisi myös lisätä ulkopuolisten mahdollisuuksia arvioida julkisen talouden tilastojen laatua lisäämällä käytettyjen laadunvarmistus- ja laadintamenetelmien avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.
2. Valtiovarainministeriön tulisi varmistaa, että Valtiokonttorin keräämistä kuntataloustiedoista tuotetaan tilasto, jotta tietojen käyttäjillä ja päätöksentekijöillä on yhtenäinen tieto kuntataloudesta kokonaisuutena. Hyvinvointialueiden tiedonkeruun alkamisen jälkeen on varmistettava tilastointi myös näiden tietojen osalta.
3. Valtiovarainministeriön tulisi arvioida kustannussäästöt tai kustannusvaikutukset ja suunnitella säästöjen toteutumisen seuranta ennalta sellaisissa uudistuksissa, joita perustellaan niistä saatavilla säästöillä.

Suosituksen 1) seuranta toteutettiin Tilastokeskukselle osoitetulla kirjeellä, jossa kysyttiin virastotoimia suosituksen toteuttamiseksi. Suosituksen 2) seuranta toteutettiin valtiovarainministeriölle osoitetulla kirjeellä, jossa kysyttiin ministeriön toimia suosituksen toteuttamiseksi. Lisäksi Tilastokeskuksen vastuuhenkilöiden kanssa järjestettiin tapaaminen, jossa keskusteltiin suositusten 1) ja 2) toteutumisesta ja aiheesta myös laajemmin. Suosituksen 3) seuranta tapahtui muun tarkastustoiminnan ja seurannan yhteydessä.

Jälkiseuranta toteutettiin suunnitelman mukaisesti.

2 Jälkiseurannan havainnot

2.1 Tilastokeskus on kehittänyt laadunvarmistuksen kuvausta osana kansantalouden tilinpidon menetelmäkuvausta

Tarkastuksen perusteella tarkastusvirasto suositti, että Tilastokeskuksen tulisi selkeämmin määritellä oma laadunvarmistusprosessinsa julkisen talouden tilastoinnissa. Lisäksi sen tulisi lisätä ulkopuolisten

mahdollisuuksia arvioida julkisen talouden tilastojen laatua lisäämällä käytettyjen laadunvarmistus- ja laadintamenetelmien avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Tilastokeskus kertoo antamassaan vastauksessa, että tarkastuksen jälkeen laadunvarmistuksen prosessikuvaukseen kirjoitettiin sanallinen kuvaus kustakin laadinnan vaiheesta ja siihen liittyvästä laadunvarmistuksesta. Kuvaus julkistettiin osana bruttokansantulon (BKTL) menetelmäkuvausta. Kuvaus on geneerinen kuvaus eri kansantalouden tilinpidon osa-alueiden laadintaan liittyvästä laadunvarmistuksesta.

Tilastokeskus toteaa vastauksessaan, että julkisen talouden tilastointi on osa kansantalouden tilinpitoa ja sen laadintamenetelmiä, samoin laadunvalvonnan käytännöt. Koska BKTL-menetelmäkuvaus on kuvaus koko kansantalouden tilinpidon laadinnasta, nivoutuu sen osana laadunvalvonnan kuvaus Tilastokeskuksen mukaan osaksi laajempaa kansantalouden tilinpidon laadintamenetelmien kuvausta, mikä helpottaa kokonaisuuden ymmärtämistä Tilastokeskuksen ulkopuolisille tahoille.

Tilastokeskus on käynnistämässä kansantalouden tietojärjestelmä uudistusta, jonka tavoitteena on mahdollistaa myös julkisen talouden tilastoinnin tietojen nykyistä tarkempi tarkastelu ja parempi virheiden havaitseminen. Laadunvarmistus on keskeinen osa tietojärjestelmähanketta. Uuden tietojärjestelmän on tarkoitus olla käytössä vuonna 2029.

Laadittu vaiheittainen kuvaus laadunvarmistuksesta lisää suosituksen mukaisesti ulkopuolisten mahdollisuuksia arvioida julkisen talouden tilastojen laatua ja parantaa kansantalouden tilinpidon laadunvarmistusmenetelmien avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Laadunvarmistuksen kuvaus on kuitenkin geneerinen, eikä julkisen talouden tilastoinnin laadunvarmistusta ole siinä käsitelty yksityiskohtaisesti erikseen. Julkisen talouden tilastointiin kohdistuu muuta tilinpitoa tiukemmat tarkkuus- ja laatuvaatimukset. Siksi nimenomaan niiden sisäiseen laadunvarmistukseen olisi kiinnitettävä huomiota. Tämän suhteen ei ole tapahtunut oleellista kehitystä tarkastuksen jälkeen. Kuten tarkastuskertomuksessa on todettu, julkisen talouden tilastoihin kohdistuu kuitenkin huomattavasti myös erittäin yksityiskohtaista ulkopuolista laadunvalvontaa ja -varmistusta.

2.2 Kuntataloudesta ei julkaista erillistä tilastoa, vaikka tarve nähdään edelleen ajankohtaisena

Valtiovarainministeriö toteaa antamassaan vastauksessa, ettei Valtiokonttorin keräämistä kuntatalouden tiedoista tuoteta tilastoa eikä ministeriö ole tällä hetkellä aktiivisesti edistämässä suosituksen toteuttamista. Vastauksessa tuodaan kuitenkin esiin näkemys siitä, että tällaisen yhdenmukaisen ja yhteisesti päätöksentekijöillä ja muilla käyttäjillä käytettävissä olevan tiedon tuottaminen tilastona, niin kuntatalouden kuin hyvinvointialueiden talouden osalta, on edelleen tarpeellinen ja ajankohtainen tavoite.

Valtiovarainministeriö kertoo vastauksessaan Valtiokonttorin keräämien kuntataloustietojen tiedon laadun ja kattavuuden eteen tehdystä parannustyöstä, jota sen mukaan on jatkettu tarkastuksen jälkeen. Tarkastusviraston ja Tilastokeskuksen yhteisessä jälkiseurantaan liittyvässä keskustelussa syksyllä 2024 Tilastokeskus kertoi, että tilastoinnissa käytettävän Valtiokonttorin keräämään tiedon laatu ja kattavuus ovat jossain määrin parantuneet tarkastuksen jälkeen. Tältä osin tilanteen voidaan nähdä parantuneen jossain määrin tarkastuksen jälkeen.

2.3 Uudistusten suunnittelussa on yhä puutteita

Muun tarkastustoiminnan ja seurannan yhteydessä on edelleen hyvin yleinen havainto, että edes kustannussäästöillä tai tehostamisella perusteltujen uudistusten säästövaikutuksille ei aseteta tavoitteita tai arvioita. Näin ei välttämättä tehdä edes hyvin merkittävässä uudistuksissa.

3 Yhteenveto ja jatkotoimet

Tarkastuksen perusteella julkisen talouden tilastot ovat luotettavia ja tilastointi antaa hyvän pohjan finanssipoliittiselle päätöksenteolle. Eurostatin laajan roolin vuoksi Tilastokeskuksen laadunvarmennus on jäänyt vähäisemmäksi. Lisäksi kuntataloustietojen keruun uudistuksen myötä kuntataloustilastojen laadinta Tilastokeskuksessa lakkautettiin.

Tarkastuksen suositusten toteutumisessa on tapahtunut pientä positiivista kehitystä. Julkisen talouden tilastoinnin laadunvarmistuksen avoimuus ja läpinäkyvyys on parantunut. Julkisen talouden tilastoinnin laadunvarmistuksen kuvaus on kuitenkin geneerinen, eikä sitä ole BKTL-kuvauksessa tai muussa yhteydessä käsitelty yksityiskohtaisesti erikseen. Tästä huolimatta voidaan todeta, että yhdessä julkisen talouden tilastoihin kohdistuvan runsaan ulkopuolisen laadunvalvonnan kanssa laadunvarmistuksen kokonaisuus ja sen läpinäkyvyys ovat tyydyttävällä tasolla. Tilastokeskuksen sisäisten laadunvarmistuskäytäntöjen vahvistaminen tullaan ottamaan huomioon tulevassa tietojärjestelmä uudistuksessa.

Kuntataloudesta ei edelleenkään laadita omaa tilastoa, eikä sellaisen laadinnan aloittaminen ole näköpiirissä, vaikka tarve onkin tunnustettu.

Uudistusten perustelu kustannussäästöillä on edelleen ongelmallista, sillä usein tavoitteita ei aseteta tai määritellä niin, että seuranta olisi mahdollista.

Jälkiseurantaa ei ole tarvetta jatkaa.

Matti Okko
johtaja

Visa Paajanen
tuloksellisuustarkastusneuvos

JAKELU Tilastokeskus
valtiovarainministeriö